

بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران

الزامات، ضوابط و فرایندهای اجرایی فعالیت

پرداخت بانان در نظام پرداخت کشور

ویرایش ۱/۰

پایین ۱۳۹۷

۱- مقدمه

نظر به توسعه فضای کسب و کار و شناسایی نیازهای جدید در این حوزه، نهادهای جدید به منظور تسهیل پرداخت‌های خرد^۱ و برون‌خط^۲ ظهور کرده‌اند. بر این اساس کسب و کاری با عنوان «پرداخت‌بان» قابل طرح است که از طریق انعقاد قرارداد با بانک‌ها، انجام تراکنش‌های برون‌خط در شبکه پرداخت کشور را ممکن می‌سازد. در همین راستا و به منظور توسعه شبکه پرداخت و ساماندهی و پشتیبانی از خریدهای با مبالغ پائین (پرداخت‌های خرد)، این کسب و کار با تعاریف و شرایط مندرج در مستند حاضر به رسمیت شناخته شده و صلاحیت متقاضی پرداخت‌بانی برمبنای این مستند مورد ارزیابی قرار خواهد گرفت. بانک‌ها و شرکت‌های ارائه دهنده خدمات پرداخت می‌بایست برمبنای مفاد مندرج در این مستند نسبت به ارزیابی صلاحیت متقاضی پرداخت‌بانی اقدام نمایند. البته لازم به ذکر است که ارائه راهکارهای کیف پول متصل به حساب بانکی توسط بانک‌ها با رعایت الزامات شبکه بانکی کشور کماکان بلامانع است. مفاد این سند در آذرماه ۱۳۹۶ تهیه و تدوین شده و در ابتدای سال ۱۳۹۷ پس از اخذ بازخورد از ذینفعان شبکه بانکی و پرداخت الکترونیک کشور مورد بازبینی قرار خواهد گرفت.

۲- اهداف

هدف این سند تبیین چارچوب و فرایند اجرائی فعالیت پرداخت‌بانان در حوزه پولی کشور است.

۳- دامنه

دامنه کاربرد این سند، پرداخت‌بانانی را شامل می‌شود که از طریق کیف پول‌های مبتنی بر سیستم‌های باز، تراکنش‌های برون‌خط را مطابق با تعاریف مندرج در این مستند پذیرش و پردازش می‌نمایند. شایان ذکر است، کیف پول‌های مبتنی بر سیستم‌های بسته، در دامنه این مستند قرار ندارند. مقررات این سند به کلیه پرداخت‌بانان، بانک‌های طرف قرارداد آنها و شرکت شاپرک قابل اعمال می‌باشد.

۴- تعاریف و اصطلاحات

- ۴-۱- **پرداخت‌بان:** شخص حقوقی است که در چارچوب این مستند و براساس قرارداد منعقد شده با بانک از طریق ارائه خدمات مبتنی بر ذخیره ارزش الکترونیکی فعالیت می‌کند.
- ۴-۲- **ارزش الکترونیکی:**^۳ معادل الکترونیکی ارزش ریالی که روی کیف پول ذخیره می‌شود و در تراکنش‌های درون شبکه پرداخت‌بان میان دارنده کیف پول و پذیرنده کیف پول تبادل می‌شود.

¹ Micro payments

² Offline

³ Stored Value

- ۳-۴- کیف پول^۴: ابزار نرم افزاری یا سخت افزاری که ارزش الکترونیکی روی آن ذخیره می‌شود.
- ۴-۴- کیف پول‌های مبتنی بر سیستم باز^۵: این کیف پول‌ها به منظور تسهیل خرید کالا و خدمات و انجام تراکنش‌های مالی توسط شرکت‌های پرداخت‌بان صادر و توسط پذیرندگان طرف قرارداد با این شرکت‌ها پذیرش می‌شوند. در این مدل پذیرندگان مختلف در صورت توافق با پرداخت‌بان، می‌توانند کیف پول صادر شده را پذیرش نمایند. فرایند تسویه پرداخت‌های مبتنی بر سیستم باز مطابق رویه ارائه شده در این مستند است.
- ۴-۵- کیف پول‌های مبتنی بر سیستم بسته^۶: این کیف پول‌ها به منظور تسهیل خرید کالا و خدمات توسط یک موجودیت به منظور استفاده مشتریان خود صادر می‌شود. به بیان دیگر شرکت صادرکننده کیف پول به طور همزمان پذیرنده آن نیز می‌باشد. بنابراین فرآیند تسویه در داخل سیستم صورت می‌پذیرد.
- ۴-۶- پذیرنده کیف پول: شخص حقیقی یا حقوقی است که به واسطه انعقاد قرارداد با پرداخت‌بان، نسبت به دریافت مبلغ حاصل از فروش کالا یا خدمت خود از محل ارزش ذخیره شده نزد دارنده کیف پول پرداخت‌بان اقدام می‌نماید.
- ۴-۷- دارنده کیف پول: شخص حقیقی است که به واسطه پذیرش شرایط مشخص شده توسط پرداخت‌بان و با استفاده از ارزش ذخیره شده در کیف پول خود، اقدام به خرید کالا یا خدمات از پذیرنده کیف پول پرداخت‌بان می‌نماید.
- ۴-۸- حساب امانی^۷: حساب بانکی متعلق به پرداخت‌بان که در آن وجوه ریالی دارنده کیف پول و وجوه ریالی پذیرنده کیف پول به طور تجمیعی نگهداری می‌شود. حساب امانی طی فرایندهای شارژ، دشارژ و تسویه مورد استفاده قرار می‌گیرد.
- ۴-۹- شارژ کیف پول: فرایند تبدیل ارزش ریالی به ارزش الکترونیکی است که منحصر در نظام بانکی صورت گرفته و با واریز وجه در حساب امانی، به میزان معادل ریالی وجه واریزی، ارزش ذخیره شده در کیف پول افزایش می‌یابد. این فرایند به درخواست دارنده کیف پول صورت می‌پذیرد.
- ۴-۱۰- دشارژ کیف پول: فرایند تبدیل و انتقال ارزش الکترونیکی از کیف پول به ارزش ریالی در حساب امانی که به درخواست دارنده کیف پول صورت می‌پذیرد و ارزش ذخیره شده در کیف پول را کاهش می‌دهد.
- ۴-۱۱- تسویه: فرایند تبدیل و انتقال ارزش الکترونیکی از حساب پذیرنده کیف پول نزد پرداخت‌بان، به ارزش ریالی در حساب پذیرنده نزد بانک است. این فرایند طی برداشت ارزش ریالی از حساب امانی و واریز آن به حساب بانکی پذیرنده انجام می‌شود.
- ۴-۱۲- تراکنش برون خط^۸: به تراکنشی اطلاق می‌گردد که صرفاً درون شبکه پرداخت‌بان انجام می‌شود و هیچ‌یک از سوئیچ‌های بانکی یا سوئیچ‌های واسط بین بانکی (نظیر شتاب و شاپرک) را درگیر نمی‌کند. به عبارت دیگر مانده حساب بانکی طرفین در اثر انجام این نوع تراکنش بدون تغییر باقی می‌ماند.
- ۴-۱۳- پرداخت‌بانان هم‌پذیرش^۹: به پرداخت‌بانانی اطلاق می‌گردد که در چارچوب معین و توافق شده، و مطابق با الزامات مندرج در این سند، به پذیرش کیف پول‌های یکدیگر در شبکه پذیرش خود مبادرت می‌کنند.

⁴ E-Wallet

⁵ Open System

⁶ Close System

⁷ Escrow Account

⁸ Offline Transaction

⁹ Interoperable

۴-۱۴- بانک طرف قرارداد پرداخت بان: بانک یا موسسه مالی و اعتباری مجاز به فعالیت طبق قوانین بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، که در چارچوب قرارداد با پرداخت بان جمع‌آوری وجوه ناشی از شارژ کیف پول و تسویه را برعهده دارد.

۵- شرایط عمومی متقاضی پرداخت بان

- ۵-۱- متقاضی پرداخت بان باید در قالب شرکت تجاری در جمهوری اسلامی ایران به ثبت رسیده باشد.
- ۵-۲- حداقل سرمایه مورد نیاز جهت شروع فعالیت در قالب شرکت پرداخت بان ..... ریال می‌باشد.
- ۵-۳- هیچ یک از اعضای هیئت مدیره و مدیر عامل شرکت متقاضی پرداخت بان نباید دارای سوء سابقه در نظام قضائی جمهوری اسلامی ایران باشند.
- ۵-۴- هیچ یک از اعضای هیئت مدیره و مدیر عامل شرکت متقاضی پرداخت بان نباید بدهی معوق به نظام بانکی جمهوری اسلامی ایران داشته یا دارای سابقه موثر چک برگشتی باشند.

۶- موضوع فعالیت پرداخت بان

- ۶-۱- موضوع فعالیت پرداخت بان بازاریابی، انعقاد قرارداد، ارائه خدمات پرداخت و نظارت بر عملکرد پذیرندگان و دارندگان کیف پول است.

۷- الزامات پرداخت بان

- ۷-۱- پرداخت بان به هیچ عنوان حق مبادرت به انجام فعالیت‌های بانکی و اعتباری را ندارد. مصادیق عملیات بانکی و اعتباری مطابق با مصوبات شورای پول و اعتبار تعیین می‌شود.
- ۷-۲- صدور هرگونه ابزار پرداخت و پذیرش پول الکترونیک توسط پرداخت بان تنها در چارچوب الزامات این مستند مجاز است.
- ۷-۳- پرداخت بان موظف به رعایت کلیه بخشنامه‌ها و دستورالعمل‌های صادره و قبول اصلاحات و تغییرات احتمالی این مقررات که توسط بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران اعلام می‌گردد بوده، و مکلف است عملیات خود را با دستورالعمل‌های صادره تطبیق دهد.
- ۷-۴- پرداخت بان موظف به رعایت قوانین مبارزه با پولشویی و تامین مالی تروریسم مطابق با قوانین جاری جمهوری اسلامی ایران می‌باشد.
- ۷-۵- خدمات پرداخت بان مشمول فعالیت‌های مجاز در چارچوب قوانین و مقررات جمهوری اسلامی ایران بوده و پرداخت بان موظف به حفظ این چارچوب می‌باشد.
- ۷-۶- مسئولیت حقوقی اقدامات پرداخت بان، پوشش ریسک ناشی از عملکرد و نظارت بر عملکرد آن برعهده بانک طرف قرارداد پرداخت بان است.

- ۷-۷- مجموع حجم عملیات پرداخت بان‌های طرف قرارداد با یک بانک نباید از میزان مجموع تضامین و وثایق نقد شونده تودیع شده توسط پرداخت بان نزد همان بانک بیشتر شود.
- ۷-۸- پرداخت بان به منظور تامین نیاز نظارتی باید پاسخگوی بانک طرف قرارداد خود باشد و همکاری لازم را در جهت بازرسی‌های دوره‌ای با ایشان به عمل آورد.
- ۷-۹- پرداخت بان موظف به نظارت بر عملکرد پذیرندگان و دارندگان کیف پول خود است.
- ۷-۱۰- شرکت پرداخت بان موظف به ثبت و حفظ تراکنش‌های پذیرندگان خود (حداقل به مدت پنج سال)، و ارائه جزئیات این تراکنش‌ها به بانک طرف قرارداد خود مطابق با الزامات ارائه شده در این سند است.
- ۷-۱۱- پرداخت بان موظف است کارمزدهای دریافتی از دارندگان و پذیرندگان کیف پول خود را به صورت مشخص به ایشان اطلاع رسانی نماید.
- ۷-۱۲- نظارت بانک طرف قرارداد پرداخت بان نافی نظارت بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران نبوده، و بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران در هر زمان می‌تواند راسا نسبت به بازرسی از پرداخت بان اقدام نماید.
- ۷-۱۳- پرداخت بان مجاز به تجمیع مبالغ شارژ خود در حساب امانی نزد بانک طرف قرارداد خود است و استفاده از هر نوع حساب دیگری به عنوان حساب مقصد شارژ ممنوع است.

۸- اختیارات پرداخت بان

- ۸-۱- پرداخت بان می‌تواند بر مبنای قرارداد خود با دارندگان و پذیرندگان کیف پول، از آن‌ها کارمزد دریافت نماید.
- ۸-۲- وظیفه نظارت بر عملکرد پرداخت بان بر عهده بانک طرف قرارداد با پرداخت بان است.
- ۸-۳- پرداخت بان، مجاز به عقد قرارداد با شرکت‌های ارائه دهنده خدمات پرداخت مجاز به فعالیت، به منظور بهره‌مندی از شبکه پذیرش ایشان است.

۹- مدیریت ریسک

- به منظور مدیریت ریسک‌های فعالیت شرکت‌های پرداخت بان در نظام بانکی و پرداخت کشور از قبیل خلق پول و پولشویی، رعایت موارد ذیل ضروری است:
- ۹-۱- سقف مبلغی هر کیف پول و حداکثر مبلغ هر تراکنش معادل دو میلیون ریال است.
- ۹-۲- مجموع ارزش الکترونیکی ذخیره شده در تمام کیف پول‌ها بعلاوه مجموع مبالغ تسویه نشده همه پذیرندگان یک پرداخت بان، باید همواره معادل با مجموع مبالغ شارژهای کیف پول در حساب امانی نزد بانک طرف قرارداد پرداخت بان باشد. در خصوص پرداخت بانان هم‌پذیرش، مجموع ارزش الکترونیکی ذخیره شده در تمام کیف پول‌ها بعلاوه مجموع مبالغ تسویه نشده همه پذیرندگان همه پرداخت بانان هم‌پذیرش، باید همواره معادل با مجموع مبالغ شارژهای کیف پول‌های همه پرداخت بانان هم‌پذیرش در حساب‌های امانی نزد بانک‌های طرف قرارداد آنها باشد.

۹-۳- پذیرنده کیف پول امکان انتقال ارزش الکترونیکی به سایر پذیرندگان کیف پول یا دارندگان کیف پول را نخواهد داشت، و ارزش الکترونیکی ناشی از انجام تراکنش قابل استفاده مجدد در شبکه پرداخت بان نخواهد بود. پذیرنده کیف پول الکترونیکی تنها پس از انجام عملیات تسویه مطابق با فرایند ارائه شده در این مستند، قادر به دسترسی به وجوه ناشی از تراکنش خواهد بود.

۹-۴- استفاده از پول نقد برای شارژ کیف پول مجاز نیست.

۹-۵- در عملیات دشارژ کیف پول، پس از برداشت از حساب امانی، مبلغ دشارژ تنها به حساب بانکی مبدأ شارژ کیف پول و یا حساب‌های بانکی متعلق به دارنده کیف پول قابل واریز است.

۹-۶- برداشت وجه ۱۰ از کیف پول مجاز نیست.

۹-۷- پرداخت بان موظف به پذیرش مسئولیت و رفع مغایرت تراکنش‌های کیف پول‌های خود است.

۱۰- فرایند شروع به فعالیت پرداخت بان

۱۰-۱- متقاضی پرداخت بان باید ابتدا به منظور تجمیع وجوه ناشی از شارژ کیف پول‌ها و انجام فرایند تسویه با یک بانک قرارداد منعقد نماید.

۱۰-۲- در فرایند انعقاد قرارداد میان بانک و متقاضی پرداخت بان، علاوه بر احراز هویت و اهلیت پرداخت بان، پوشش ریسک ناشی از فعالیت پرداخت بان به عنوان یکی از دارندگان حساب در شبکه بانکی کشور و تطبیق فعالیت آن با قوانین و مقررات بر عهده بانک طرف قرارداد است.

۱۰-۳- اطلاعاتی که توسط پرداخت بان در اختیار بانک قرار می‌گیرد، عبارت است از:

- اطلاعات هویتی، موقعیتی و یا ثبتی متقاضی،
- مشخصات حساب بانکی متقاضی،
- اطلاعات مربوط به بسترهای ارائه خدمت مشتمل بر تارگاہ، برنامه کاربردی و نظایر آن.

۱۱- فرایند تعریف دارندگان و پذیرندگان کیف پول در شبکه پرداخت کشور

۱۱-۱- عقد قرارداد میان پرداخت بان و پذیرنده کیف پول: پذیرنده کیف پول می‌تواند به هر یک از پرداخت بانان مندرج در تارگاہ بانک مراجعه کرده و پس از تکمیل مدارک مربوطه و ارائه اطلاعات لازم، قرارداد خود را با بانک منعقد نماید. پرداخت بان می‌بایست فرایندی مستند به منظور احراز هویت و شناسایی کسب و کار پذیرنده کیف پول بر اساس اظهار وی داشته باشد. پذیرنده کیف پول باید متعهد گردد که در چارچوب قوانین جمهوری اسلامی ایران فعالیت نموده و مجوزهای لازم برای فعالیت خود را در صورت لزوم از مراجع ذیصلاح اخذ نموده باشد.

¹⁰ Cash Withdrawal

۱۱-۲- ارائه اطلاعات دارنده و پذیرنده کیف پول به بانک طرف قرارداد: پرداخت بان اطلاعات دریافتی از دارنده و پذیرنده کیف پول را به همراه سایر توافقات صورت پذیرفته در قرارداد فی مابین، به بانک طرف قرارداد خود ارائه می‌دهد. اطلاعاتی که توسط شرکت پرداخت بان به بانک طرف قرارداد ارائه می‌شود عبارت است از:

- اطلاعات هویتی و موقعیتی دارنده و پذیرنده کیف پول
  - اطلاعات ثبتی پذیرنده کیف پول
  - مشخصات حساب بانکی دارنده و پذیرنده کیف پول (پذیرنده کیف پول برای انجام فرایند تسویه و دارنده کیف پول برای انجام فرایند دشارژ می‌توانند بیش از یک شماره حساب معرفی کنند)
  - نوع و زمینه فعالیت شامل کد صنف و کد تکمیلی صنف پذیرنده کیف پول
  - مشخصات مجوزهای کسب و کار پذیرنده کیف پول در صورت لزوم
  - اطلاعات مربوط به توافقات صورت گرفته میان پرداخت بان و پذیرنده کیف پول وفق قرارداد فی مابین. این اطلاعات شامل زمان تسویه و حداکثر کارمزد توافقی (ثابت یا درصد، بر اساس توافق بین پرداخت بان و پذیرنده کیف پول) است.
- ۱۱-۳- بررسی و فعالسازی دارنده و پذیرنده کیف پول: پس از انجام فرایندهای لازم، شماره شبا و کد ملی/شناسه ملی پذیرنده کیف پول توسط پرداخت بان مورد بررسی قرار می‌گیرد. پس از آن، در صورت صحت و انطباق موارد اشاره شده، پذیرنده کیف پول قادر خواهد بود کار خود را با پرداخت بان طرف قرارداد خود آغاز نماید.
- ۱۱-۴- امکان انعقاد قرارداد پذیرنده کیف پول با بیش از یک پرداخت بان: پذیرنده کیف پول می‌تواند با بیش از یک پرداخت بان قرارداد منعقد نماید.

۱۲-۱۲- فرایند تسویه تراکنش‌های پذیرنده کیف پول و دشارژ وجوه کیف پول

- فرایند تسویه تراکنش‌های پذیرندگان کیف پول و دشارژ وجوه کیف پول طی فرایند زیر در بانک انجام می‌شود:
- ۱۲-۱- هریک از پذیرندگان و دارندگان کیف پول نزد پرداخت بان شناسه منحصر به فردی خواهند داشت.
  - ۱۲-۲- پرداخت بان اطلاعات مربوط به پذیرندگان کیف پول شامل کد ملی، شماره شناسه، شبا، کارمزد و موعد تسویه توافق شده با هر پذیرنده کیف پول الکترونیکی را به همراه سایر اطلاعات مورد نیاز در فایل‌های جداگانه به بانک طرف قرارداد اعلام می‌نماید.
  - ۱۲-۳- شرکت پرداخت بان اطلاعات مربوط به جزئیات تراکنش‌های پذیرندگان و دارندگان کیف پول در درون شبکه خود را پیش از هر بار تسویه به بانک طرف قرارداد خود اعلام می‌نماید.
  - ۱۲-۴- پرداخت بان موظف است حق واریز به/برداشت از حساب امانی مقصد تراکنش‌های شارژ را از خود سلب کرده و آن را به بانک طرف قرارداد تفویض می‌کند.
  - ۱۲-۵- سود مربوط به حساب امانی مقصد تراکنش‌های شارژ کیف پول، به حساب معرفی شده توسط پرداخت بان واریز می‌گردد.
  - ۱۲-۶- حساب امانی مقصد تراکنش‌های شارژ نمی‌تواند به عنوان حساب تضمینی و یا به عنوان مبنایی جهت دریافت اعتبار و تسهیلات، مورد استفاده قرار گیرد.

۷-۱۲- بانک طرف قرارداد با پرداخت‌بان بر اساس فایل‌های دریافتی از پرداخت‌بان که حاوی ریز تراکنش‌های شبکه پرداخت‌بان، و اطلاعات تسویه با پذیرندگان و یا دشارژ کیف پول است، پس از انجام کنترل‌های لازم و در موعد توافق شده نسبت به تسویه و پرداخت وجوه ایشان در چارچوب سامانه پایا اقدام می‌نماید.

۸-۱۲- بانک موظف است یک نسخه از سند تسویه با پذیرندگان، شارژ و دشارژ کیف پول را برای مقاصد نظارتی به شرکت شاپرک تحویل نماید.

۹-۱۲- مجموع ارزش الکترونیکی ذخیره شده در حساب دارنده کیف پول و حساب پذیرنده کیف پول در هر نوبت تسویه نباید از میزان موجودی حساب امانی پرداخت‌بان نزد بانک طرف قرارداد منهای کارمزدهای پرداخت‌بان بیشتر باشد.

۱۰-۱۲- کارمزد پرداخت‌بان در انتهای هر ماه محاسبه شده و به حساب معرفی شده توسط پرداخت‌بان واریز خواهد شد.

۱۱-۱۲- شرکت پرداخت‌بان مجاز است در هر بار تسویه با پذیرنده و یا دشارژ کیف پول، از هریک از شباهای تعریف شده برای پذیرنده و دارنده کیف پول استفاده نماید.

۱۳- الزامات اعتبار کیف پول

۱-۱۳- اعتبار کلیه کیف پول‌های صادر شده حداکثر یکسال پس از آخرین عملیات شارژ کیف پول می‌باشد.

۲-۱۳- تکلیف پول‌هایی که در بازه یکسال هیچ تراکنشی نداشته باشند، پس از اطلاع‌رسانی به دارنده کیف پول، می‌بایست توسط پرداخت‌بان غیرفعال گردد.

۳-۱۳- در صورت منقضی شدن اعتبار زمانی یک کیف پول، در صورت عدم مراجعه دارنده کیف پول، مبلغ مانده ریالی کیف پول پس از ۳ سال قابل انتقال به حساب اعلام شده توسط پرداخت‌بان می‌باشد.

۴-۱۳- در صورت خاتمه یافتن فعالیت پرداخت‌بان، مانده موجودی کیف پول‌ها به صورت اتوماتیک توسط بانک از حساب امانی پرداخت‌بان کسر و به حساب دارنده کیف پول واریز می‌گردد.

۱۴- مقررات انضباطی

پرداخت‌بان موظف به فعالیت در چارچوب قوانین جمهوری اسلامی ایران و رعایت الزامات و دستورالعمل‌های وضع شده توسط بانک مرکزی بوده و در صورت تخلفی پرداخت‌بان از این قوانین و مقررات، مطابق با آئین‌نامه‌های انضباطی متناظر با آن برخورد خواهد شد.